

Слађана ЂУРЧИЋ*

Факултет безбедности Универзитета у Београду,
студенткиња докторских студија

ДОИ: 10.5937/bezbednost2103163С

УДК: 37:316.7]:351.78(4+497.11)

Прегледни научни рад

Примљен: 5. 7. 2021. године

Ревизија: 25. 11. 2021. године

Датум прихватања: 1. 12. 2021. године

Допринос наставних садржаја основног и средњег образовања изградњи безбедносне културе младих

***Апстракт:** Рад је посвећен разматрању наставних садржаја у упоредним системима основног и средњег образовања, који су значајни за развој безбедносне културе младих, а темеље се на проширеној безбедносној агенди и новим образовним потребама у том контексту. У методолошком смислу, рад се базира на прегледу постојеће литературе и анализи појединих стратешких докумената у области образовања и безбедности. Посебан фокус је стављен на праксу у Републици Србији и досадашње активности на овом пољу. Почетни циљ је био да се, увидом у поједина страна искуства и искуства Републике Србије, утврди заступљеност садржаја из области безбедности у основном и средњем образовању и да се на тој основи покуша сагледати развој безбедносне културе у образовном контексту. Утврђено је да, међу анализираним државама, Пољска, Словенија и Русија имају у својим образовним програмима посебан наставни предмет посвећен темама из области безбедности, при чему је приметно да и у другим државама постоји такво настојање, али су за сада садржаји из области безбедности углавном имплементирани у постојеће наставне предмете. Када је реч о Републици Србији, закључује се да потенцијално увођење посебног предмета посвећеног темама из области безбедности у средње школе и обогаћивање постојећих наставних предмета са-*

* scurcic50@gmail.com

држајима из области безбедности у основним школама, може резултирати унапређењем опште безбедности младих.

Кључне речи: *безбедносна култура, систем образовања, безбедносно образовање, образовне потребе, превенција.*

Увод

Како су промене карактера безбедносних претњи у последњих неколико деценија узроковале и промене у промишљању безбедности, то је условило и развој нових теоријских концепата, који омогућавају не само обогаћивање научног и истраживачког корпуса у области безбедности, већ и активан однос према променљивој безбедносној стварности. У том контексту се, у најширем смислу, може говорити о безбедносној култури, као општем односу појединца, али и читавог друштва према разноврсним безбедносним проблемима. Првобитно, концепт се везивао за културу заштите на раду, односно различите механизме заштите запослених (од личне посвећености и изграђених ставова, до поштовања прописаних правила) у индустријским постројењима и великим корпорацијама. Данас, све више на значају добија и схватање безбедносне културе као средства за подизање опште информисаности и знања младих, као најрањивијег дела популације, о безбедносним изазовима, ризицима и претњама. Како наводи Кекић, новим концептом безбедности постављају се пожељни стандарди у размишљању и практиковању безбедности – оно што је промишљено савременим концептом безбедности, културом безбедности се претаче у стварност (Кекић, 2004). На линији тог размишљања јесу и схватања о потреби другачијег образовања, прилагођеног савременим изазовима. Наиме, аутори све више истичу потребу за новим моделом безбедносног образовања, као „новом културом учења“ (Pięczywok, 2018: 20), те истичу да је безбедносно образовање постало извор свестраног развоја човека, који је, пак, интегрални део развоја безбедности (Drabik, 2018: 28).

Дакле, како се у најопштијем смислу сврха безбедносне културе огледа у превенцији различитих безбедносних претњи, односно остваривању и унапређивању безбедности сваког ентитета, један од путева, најпре ка развијању безбедносне културе, а потом и ка подизању нивоа безбедности, јесте образовање. Превентивна улога безбедносне културе посебно долази до изражаја када је реч о низу

проблема карактеристичних за школску популацију, почев од малолетничке делинквенције, наркоманије, дечије порнографије, преко заштите животне средине, безбедности у саобраћају, до безбедности у сајбер простору. Сходно томе, адекватно проблематизовање ових питања кроз образовни процес има значајну улогу у развоју критичког размишљања и подизању степена информисаности ученика о безбедности, па тиме и у унапређењу безбедносне културе младих. Истовремено, поједини аутори развој безбедносне културе кроз образовни процес виде као претпоставку безбедне школе, што је посебно важно у условима брзих, непредвидивих и вишеструких промена ризичног амбијента (Ивановић, 2011). Такође, улога школе није само у стицању општих и специфичних знања и у припреми ученика за будуће професије, већ и у развијању ставова, способности и вештина које ће младима омогућити да се заштите од различитих опасности и активно учествују у друштвеном животу (Мијалковић, Поповић-Манчевић, 2018). Стога у последњих неколико година расте број истраживања у овој области, као и конкретних иницијатива и пројеката који су усмерени ка развијању способности, знања и вештина важних за реаговање у потенцијалним кризним ситуацијама, али за и снажање младих у свакодневном животу.

Структура рада је организована тако да се почиње сажетом појмовном анализом концепта безбедносне културе, затим се значај безбедносне културе младих шире сагледава кроз својеврсну „безбедносну функцију образовања“ и, на крају, као одраз образовних потреба за посебним наставним предметом из области безбедности.

Концепт безбедносне културе – појмовно одређење

Почетна замисао о безбедној култури везује се за безбедност и културу заштите на раду, у оквиру ширег спектра организација, укључујући и оне које обухватају јавну безбедност, безбедност јавног транспорта, као и нуклеарну индустрију (Станаревић, 2012). Наиме, термин „безбедносна култура“ први пут је употребљен у Извештају Међународне агенције за атомску енергију о нуклеарној катастрофи у Чернобилу, у којем се дефинише као „општи концепт посвећености и личне одговорности свих који су укључени у било коју безбедносну активност у нуклеарној електрани“ (International Atomic Energy Agency – IAEA, 1992: 84).

Како се „продубљивало“ и „проширивало“ поље безбедности и безбедност постајала све комплекснија, тако је и концепт безбедносне културе постајао обухватнији. Другим речима, концепт се постепено развијао и у другим правцима у односу на првобитни контекст, те се данас говори и о информационој безбедносној култури, саобраћајној, здравственој, итд. У том смислу је фокус на препознавању опасности у различитим сферама људског живота, које нису искључиво у домену традиционалних безбедносних претњи, већ се односе на читав спектар вредности заједнице које могу бити угрожене, као и на безбедносну свест грађана о личној и колективној одговорности за очување тих вредности.

Према једном од обухватнијих одређења, емпиријске детерминанте безбедносне културе различитих ентитета (појединац, локална заједница, друштвене групе и читава друштва) чине:

1) *спољни елементи* – понашања, акције и интеракције људи и друштвених група, институција и организација, који карактеришу ове ентитете у нормалним и кризним ситуацијама;

2) *унутрашњи елементи* – вредности, које чине специфично „језгро“ безбедносне културе; норме, које заједно са вредностима стварају правила и принципе; ставови који обухватају: а) обим знања и начин размишљања о безбедности; б) начин перцепције безбедности и реаговања на њен недостатак; ц) очекивану спремност за специфична понашања, акције и сарадњу ентитета у нормалним и кризним ситуацијама. Притом су спољни елементи лако видљиви, док су унутрашњи мање уочљиви и тежи за проучавање (Cieślarczyk et al., 2014: 48). Дакле, поред ставова, вредности, норми и понашања, више аутора као неизоставан елемент безбедносне културе наводи знања и вештине из области безбедности (Ziemska, 1977; Ђорђевић, 1986; Стајић, 2011; Cieślarczyk, Filipek, 2016; Buluc et al., 2018).

Наведено разграничење елемената безбедносне културе важно је и у контексту утврђивања начина за формулисање образовних садржаја, којима ће се унапређивати безбедносна култура у односу на њене латентне и манифестне елементе. Наиме, мењање ставова, као унутрашњег елемента, у циљу охрабривања и развијања превентивног понашања и безбедносних пракси код деце, захтевало би преношење вредности и уверења, нпр. конкретним указивањем на последице одређених чињења или нечињења и вредности тих по-

следица (Ajzen, 2014). Међутим, треба узети у обзир да је то „дужи и тежи пут“, односно узети у обзир налазе истраживања, који показују да је, од четири фактора (понашање, ставови, уверења и вредности), понашање фактор који је најједноставније мењати у циљу унапређења безбедности (Seaward, 1999). О важности промовисања и подстицања конкретних модела безбедносног понашања говори и чињеница да образовни садржаји из области безбедности у школама све више укључују и практичне обуке и симулације. Истовремено и поједина истраживања показују да студенти који су у средњој школи имали наставни предмет посвећен темама безбедности више вреднују практичну обуку и вежбе, као вид демонстрације стечених знања, али и стицања нових вештина (Drapikowska, 2018).

Дакле, како безбедносна култура као концепт има своју унутрашњу и манифестну димензију (коју чине безбедносне праксе, понашања), тако безбедносно образовање, с једне стране, представља теоријски процес који чине фактори као што су људи (наставници, ученици), затим циљеви, садржај, принципи, облици и методе наставног садржаја, док се, с друге стране, састоји у практичним радњама које унапређују безбедност појединца, утичући и на његове ставове, вредности, знања и вештине (Pieczywok, 2018).

Образовање у функцији безбедности

Безбедносна култура у најширем смислу указује на повезаност образовања и безбедности. На ову везу најпре упућује однос концепта културе и образовања. Било да се овај однос разматра на релацији „култура у образовању“ или „образовање у култури“, оно што прожима ове две сфере јесу чињенице да се и култура и образовање неизоставно тичу „значења и вредности“ (Stephens, 2007: 36), те да се образовање и развој сматрају „културним процесима“ (Hviid, Märtsin, 2019: 9). Тако можемо говорити и о културалној функцији образовања, у смислу да се образовањем унапређује општа култура, као и о томе да специфични културни контексти подстичу и специфично образовање. На линији тог размишљања може се говорити и о културалној перспективи савременог промишљања безбедности, где се безбедносна култура може посматрати као „средство“ стицања знања, разумевања и објашњавања различитих процеса и појава у области безбедности и пос-

тупање сходно стеченим сазнањима. У ужем смислу, настојања да се садржаји из области безбедности укључе у образовне програме указују на важност безбедносне културе у образовном контексту.

Како подручје студија безбедности у модерним друштвима већ у данашњем културном контексту захтева надградњу и обухватнији унакрснодисциплинарни и мултидисциплинарни приступ (Катић и сар., 2012), то је широко образовање професионалних, цивилних кадрова безбедности, које превазилази традиционалне курикулуме, као и подизање нивоа безбедносне културе свих грађана, иако спор, потенцијално најоптималнији расположиви пут за остваривање безбедности у демократским друштвима (Катић, 2018). То се може сагледати у аргументацији да виши ниво безбедносне културе подстиче препознавање изазова који се јављају у окружењу појединца, вешто коришћење прилика и минимизирање ризика, могуће адекватне менталне, материјалне и организационе припреме за стварне и потенцијалне претње, што омогућава ефикасно, ефективно и економично супротстављање тим претњама (Cieślarczyk et al., 2014: 26). Тако је сврха безбедносног образовања, у најширем смислу, развијање појединаца који ће бити способни да се супротставе различитим изазовима у окружењу, али и да се критички односе према различитим безбедносним појавама и феноменима на глобалном нивоу, који се посредно одражавају на њихов свакодневни живот. Уопште, промене сфере у безбедности, у смислу доминантних ризика и претњи, последично стварају потребу за развојем и јачањем специфичних „димензија“ безбедносне културе.

Међу таквим променама је свакако континуирани напредак савремених технологија, који ће водити све већем убрзавању и усложњавању свих аспеката живота, те тако и безбедности и образовања, што је већ присутно у виду „онлајн образовања“ или „образовања на даљину“, које и развој безбедносне културе води у правцу јачања њеног информатичког аспекта. Другим речима, у данашњим околностима посебно се наглашава важност тзв. информационе безбедносне културе, као и здравствене, еколошке, итд.

Наводећи систем образовања као један од механизма развоја и унапређења безбедносне културе, Станаревић истиче да овај приступ подразумева пренос и неговање знања, способности и специјализованих вештина, формирање ставова, као и проширење хоризонта индивидуалности (Станаревић, 2017: 372). Мијалковић

такође истиче вишеструки значај образовних програма у креирању опште и безбедносне културе ученика, који на тај начин увиђају одговорност за сопствену безбедност и безбедност својих вршњака, а унапређењем безбедносне културе и ученика и запослених унапређује се и безбедност самих школа (2005). У том смислу, образовање у функцији безбедности огледа се не само у обогаћивању наставних садржаја темама из области безбедности, већ и у тенденцији да се безбедносна култура утемељи као посебан наставни предмет, али и као детерминанта свакодневног понашања и опште културе савременог човека.

Образовни садржаји из области безбедности – примери Пољске, Мађарске, Аустрије и Црне Горе

Последњих неколико година, све веће академско интересовање за питање безбедносног образовања, односно креирања програма основног и средњег образовања прилагођених савременим токовима и изазовима у сфери безбедности, праћено је и видљивим променама у системима образовања бројних држава. Доступна литература показује да се у иностраним образовним програмима највише пажње посвећује информационој/дигиталној писмености ученика и студената, односно питању развоја едукативних програма посвећених информационој/сајбер безбедности (Chernova et al., 2016; Hentea et al., 2006; Lytvynova et al., 2019). То спада у домен информационе безбедносне културе, али постоје и примери који укључују шири спектар тема из области безбедности, као што су ванредне и кризне ситуације, превенција насиља и наркоманије, еколошка безбедност, итд.

Искуства из Пољске указују на три значајна модела безбедносног образовања: 1) *концепт глобалног образовања*,¹ који се фокусира на нетрадиционална питања безбедности, као што су нпр.

¹ Споразум о подршци развоју и имплементацији концепта глобалног образовања у Пољској потписан је 2011. године од представника Министарства спољних послова, Министарства просвете и групе *Заграница*, удружења пољских невладиних организација укључених у међународни развој (Zadogożna, 2018: 129), и резултат је раније донете Мастрихтске декларације о глобалном образовању (2002). Наиме, та декларација је донета са идејама и обавезама које су сажете тако да се могу директно превести у политике на свим нивоима, како би грађани лакше разумели изазове и начине на које им могу изаћи у сусрет зарад одрживе будућности.

миграције, проблеми развоја и сл., а подразумева активан и одговоран однос појединца према свом окружењу; 2) посебан профил у средњим школама, тзв. *униформисана одељења*, која су започела најпре одржавањем часова војне наставе, фокусираних на питања везана за војску, одбрану земље и развој патриотских ставова, да би од 2017. године садржај наставе у тим одељењима био обогачен и знањима о раду полиције и ватрогасних служби (Zadogožna, 2018) и 3) *наставни предмет „Security Education“*, који се може превести као „Образовање за безбедност“, у вишим разредима средње школе (Drapikowska, 2018), о чему ће бити више речи у наредном делу. Према наведеном, може се уочити да су часови војне наставе више окренути традиционалном, државоцентричном схватању безбедности, док су глобални концепт образовања и посебан наставни предмет из области безбедности примеренији савременим тумачењима и теоријским оријентацијама у студијама безбедности. Генерално се може рећи да се у Пољској велика пажња посвећује безбедносној култури, безбедносном образовању, освешћивању пре свега младих, али и читавог друштва, у погледу безбедносних претњи, као и промовисању понашања за суочавање са тим претњама.

У Мађарској су теме из области безбедности имплементиране у постојеће наставне садржаје, а фокус је на енергетској безбедности и управљању катастрофама, при чему се друга материја додатно и теоријски и практично изучава кроз бројне ваннаставне активности (Кешетовић, 2021). Базу садржаја из области управљања катастрофама чини *Општи национални курикулум*, који кроз кључне сегменте општег односа човека и животне средине представља знања из области управљања катастрофама (National directorat-general for disaster protection, 2012).

Како би ученици самостално стицали знања у ширем контексту, школски систем у Аустрији укључује неколико наставних принципа, који заправо чине шири оквир безбедносног образовања: промоција здравља, интеркултурално образовање, медијско образовање, политичко образовање, родно образовање и једнакост, сексуално образовање, еколошко образовање, образовање у области безбедности на путевима, образовање у области економије и потрошње (Austrian Federal Ministry of Education, Science and Research, 2021).

Када је реч о Црној Гори, теме из области безбедности више су заступљене кроз неформалне едукативне активности, као што

су различити пројекти и семинари, и то са фокусом на садржајима из области ванредних ситуација, при чему је и сајбер безбедност препозната као важна тема у оквиру образовања (Кешетовић, 2021).

Образовни садржаји из области безбедности у Републици Србији

На основу увида у постојеће наставне планове и програме, може се рећи да су садржаји из области безбедности у основним и средњим школама у Србији углавном заступљени у оквиру обавезног изборног предмета *Грађанско васпитање*. Ти садржаји су посебно конкретизовани у гимназијском програму Грађанског васпитања, будући да укључују теме као што су *безбедност младих и глобализација, људска права, грађани и демократија, претње миру, здрава животна средина*. Такође, међу новим изборним програмима за гимназије могу се издвојити они чији су садржаји уско повезани са темама безбедности: *Образовање за одржив развој, Савремене технологије, Појединац, група, друштво, Језик, медији и комуникација, Основи геополитике* (Правилник о плану и програму наставе и учења за гимназије, 2020). На нивоу основног образовања, изборни предмети који индиректно имају везе са темама безбедности, јесу *Чувари природе, Свакодневни живот у прошлости, Информатика и рачунарство*.

Свест академске и стручне јавности у Србији о све већем значају формалног, али и неформалног образовања у области безбедности младих, рефлектована је и кроз кључне стратешке документе у области безбедности и образовања. У Стратегији националне безбедности Републике Србије, у оквиру сегмента који се односи на унапређење образовања, научног и технолошког развоја, посебну пажњу привлачи део у којем се наводи да ће се „разрадити и применити одговарајући модел оспособљавања становништва за одбрану и поступање у ванредним ситуацијама“. Истиче се да ће се „подстицањем родољубља у образовању становништва, утицати на развој осећаја лојалности и опредељености за задовољење безбедносних потреба код грађана Републике Србије“ (СНБ РС, 2019: 33). Тиме се очигледно настоји указати на важност знања, вештина и компетенција свих грађана за адекватно суочавање са различитим безбедносним претњама.

У новој Стратегији развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030, као једна од активности у оквиру мера које ће се предузети ради остварења циљева Стратегије наводи се „унапређивање знања и вештина ученика и родитеља за учествовање у превентивним активностима заштите од насиља и дискриминације, очувања менталног здравља и активностима развијања безбедносне културе младих“ (СРОВРС, 2021: 66). Унапређење безбедности и безбедносне културе младих издвојено је као један од основних друштвених захтева и у другим темељним документима омладинске и безбедносне политике – Националној стратегији за младе за период од 2015. до 2025. године, Закону о младима (2011) и Стратегији полиције у заједници (2013) (Тадић, 2016).

Национална стратегија за младе значајну пажњу посвећује питању безбедности младих, истичући као један од стратешких циљева „унапређење услова за развијање безбедносне културе младих“ (Национална стратегија за младе, 2015: 8), које би требало реализовати „успостављањем свеобухватног и континуираног образовања младих о безбедносним изазовима, ризицима и претњама, као и безбедном понашању“ (40). Као специфичан проблем у том контексту истиче се „селективност постојећих програма и пројеката у погледу обухвата безбедносних ризика и претњи којима су млади изложени“ (40), као и „непостојање јасних критеријума евалуације и мониторинга над њиховим спровођењем“ (38). Како се наглашава чињеница да су млади и поред постојећих превентивних програма и даље небезбедни и несигурни, наводи се да је неопходно уважити специфичности претњи којима су они изложени и вредности које у том погледу треба заштитити, а самим тим и начина на који се може постићи њихова безбедност (37).

Стратегија националне безбедности је свакако један од битних показатеља потреба друштва у подручју безбедности. Како такав документ представља својеврсну безбедносну процену из које је видљиво којим ће претњама, по претпоставци, кадрови безбедности морати да се супротставе, репертоар тих претњи такође индицира образовне потребе (Катић и сар., 2012). Стога би потенцијалну имплементацију посебног предмета о темама безбедности у образовне програме требало да прати усаглашеност Стратегије националне безбедности, као једног од изворишта образовних потреба у сфери безбедности, и Стратегије образовања, која пројектује опште образовне потребе, чиме би се на плану реализације објединило поди-

зање нивоа безбедносне културе младих и адекватно припремање потенцијалних будућих кадрова безбедности.

Може се закључити да укљученост садржаја из области безбедности у постојеће наставне предмете у основном и средњем образовању у бројним државама заправо говори о мултидисциплинарности и интердисциплинарности области безбедности, као потенцијалу који омогућава да се теме безбедности лако повезују са садржајима из других области. Сасвим извесно, темељно разумевање безбедносних процеса у све неизвеснијем свету, као и друштву, и настојање појединца да се према тим променама односи активно и стваралачки, захтеваће квалитетно образовање, засновано на мултидисциплинарности, иновативности и отворености за континуирано усавршавање. Иако научно истраживање безбедности подразумева темељно теоријско заснивање науке о безбедности, а тек потом техничке, процедуралне или технолошке аспекте те појаве (Катић и сар., 2012), не треба заборавити да студије безбедности никада не могу бити само интелектуална тежња, јер су оне великим делом подстакнуте жељом да се оствари безбедност која се тиче стварних људи у стварном свету (Williams, 2012). Стога, синергија практичног и теоријског јесте оно што треба да одликује образовање као пут и средство до безбедности, која представља основну тежњу људског друштва, односно предуслов за остваривање свих других потреба појединаца и заједница.

Безбедносна култура као одраз образовних потреба савременог друштва

Промене у безбедносној стварности, оличене у савременим изазовима, ризицима и претњама, имплицирају и промене у нашем односу према њима, те константно расту и мењају се захтеви и потребе за новим знањима, вештинама, способностима које ће водити и унапређењу објективног стања безбедности. То пак, не значи поништавање или занемаривање претходних сазнања и достигнућа. Напротив, одржавање безбедности, као научне дисциплине, „живом, виталном и развојном“ подразумева да се, не губећи из свести филозофску и историјску идеју о безбедности, сагледавају и проверавају досегнуте спознаје, а истовремено и усавршавају начини за разумевање новог и непознатог. Вилијамсовим (*Paul D. Williams*) речима, овај процес подразумева „тумачење прошлости

(посебно шта су различите групе људи мислиле о безбедности и како су је спроводиле), разумевање садашњости и покушај да се утиче на будућност“ (Williams, 2012: 0).

Конкретно, образовне потребе цивилних кадрова безбедности, које треба да опредељују садржај и форме студија безбедности, у савременим условима није могуће разумети без познавања нове безбедносне парадигме (Катић и сар., 2012). Већ поменуто *проширивање* (војна, политичка, економска, социјетална, еколошка) и *продубљивање* истраживачког поља безбедности (глобална, регионална, национална и људска безбедност), најбоље осликавају нову парадигму безбедности, те и промене образовних потреба у области безбедности и друштву уопште. „Безбедносна функција“ образовања посебно је значајна у периоду адолесценције, будући да најраније уобличавање свести о безбедности почиње кроз васпитно-образовни процес, и то је период када код деце и младих треба остварити најснажнији утицај на изградњу критичког расуђивања, које ће обликовати даља понашања и активности. Тако почетно образовање, од породице, преко предшколског, основног и средњег образовања и опште културе, поставља базу за опште и посредно разумевање безбедности. Низ безбедносних проблема који су карактеристични за младу популацију, попут вршњачког насиља и различитих видова асоцијалног понашања, у спречи са безбедносним ризицима на интернету, изнедрили су потребу за безбедносном културом као превентивним „инструментом“ за обликовање свести о важности безбедности, али и о последицама сопственог небезбедног понашања. Стога се нужност увођења посебног наставног предмета из области безбедности огледа не само у потреби да се разумеју процеси који у безбедносном смислу обликују друштва и државе, већ и у потреби да млади, на бази стечених знања и компетенција, активно утичу на сопствену и безбедност окружења чији су део.

Инострана искуства – Финска, Пољска, Словенија, Русија, Аустрија, Немачка

Као резултат препознате важности безбедносне културе у школској средини, а услед пораста насиља, малтретирања, али и усамљености и беспомоћности међу ученицима, у Финској је 2010. године покренут пројекат под називом Мрежа за развој безбедносне културе у школама (*The Developing Network of Safety Culture*

in Schools – OPTUKE). Присутно је настојање да се подржи развој безбедносне културе и у основним школама и на универзитетима. Иако не постоји засебан наставни предмет посвећен безбедносним темама, један од циљева је проучавање и развој наставних модула чији би саставни део били садржаји безбедносне културе (OPTUKE, 2021). На том путу реализовани су значајни пројекти који се односе на Имплементацију безбедносног образовања у програм образовања наставника и педагога на универзитетима (*Teacher Safe*), Безбедну школу (*Safe School*), Промоцију безбедности у образовању (*EduSafe*), Развој модела евалуације за процену мера превенције (EVAPREM).² Истовремено је и у академској литератури присутан став да елементима безбедносне културе не треба да се управља фрагментарно, као делом неког засебног подручја, већ их треба адекватно интегрисати у општу школску културу (Vallinkoski, Koirikivi, 2020).

Већ помињани предмет из пољског образовног система, „Образовање за безбедност“, спада у опште предмете чији главни циљеви укључују знања о одбрамбеним структурама државе, припрему за понашање у ванредним ситуацијама и савладавање принципа прве помоћи. Ти циљеви су преточени у специфичне наставне садржаје који се могу генерализовати на следеће категорије: 1) структура и принципи функционисања система безбедности; 2) војни и невојни подсистем у систему безбедности; 3) претње током мира и рата; 4) прва помоћ у хитним случајевима (Drapikowska, 2018: 110). За све наведене области постоје и детаљни електронски приручници,³ како би се теоријска знања поткрепила вештинама потребним у кризним ситуацијама, организују се и специјализовани кампови за обуку током летњих и зимских распуста (111).

Значајан је и пример Словеније, где је у основне школе 2010. године уведен изборни наставни предмет „Заштита у природним и другим несрећама“ (Управа Републике Словеније за цивилну заштиту и помоћ у катастрофама, 2009). Између осталог, као садржаји изучавања овог предмета наводе се: идентификовање врста, узрока и последица катастрофа у непосредном и ширем окружењу, познавање основних спасилачких служби и организација које су део система заштите од природних и других катастрофа, сти-

² Више о томе видети на: <https://sites.utu.fi/optuke/en/projects/>, доступно 22. 5. 2021.

³ Више о томе видети на: <https://epodreczniki.pl/a/kiedy-mamy-do-czynienia-z-sytuacja-kryzysowa/DD6FUKyWE>, доступно 22. 5. 2021.

цање искустава и развијање вештина и способности за одговарајући одговор током и након катастрофа, развијање вредности солидарности и волонтирања, учење о основама евакуације у случају катастрофе, развијање плана евакуације и тестирање.⁴

У Русији још од 1991. године у основним и средњим школама постоји обавезни предмет „Основе безбедног живљења“ (*Основы безопасности жизнедеятельности*). Предмет је замишљен тако да омогући развијање основног нивоа безбедносне културе, тј. да оспособи ученике за препознавање претњи, избегавање опасности, неутрализацију конфликтних ситуација, решавање сложених друштвених питања и правилно понашање у ванредним ситуацијама. Садржај програма обухвата три кључне тематске области: лична безбедност и очување здравља; систем јавне безбедности; темељи државне одбране и војне дужности (Институт развития образования Омской области – ИРООО, 2018). Поред тога, значајни су и пројекти и програми у области безбедности младих, као што су „Школа безбедности“, „Школа *Стоп претњи*“, „Покрет руских школараца“ (Радојевић, 2021: 103–104).

Решења примењена у Аустрији и Немачкој врло су слична. У обе земље су теме из области безбедности присутне кроз постојеће формалне наставне садржаје, а у већој мери се изучавају путем неформалних облика едукације, уз тенденцију да се најважнији садржаји, као што су саобраћајна безбедносна култура, превенција насиља у школама и злоупотреба психоактивних супстанци, као и безбедно коришћење медијских садржаја, успоставе као обавезни наставни садржаји на целој територији обе државе и на свим нивоима школског образовања (Кековић, 2021).

Искуства Републике Србије

Док је општи део безбедносног образовања на примеру Србије сагледан кроз актуелне наставне планове и програме и кључна стратешка опредељења у области безбедности и образовања, овде ће фокус бити на пројектима и иницијативама, који су одраз настојања да се у основне и средње школе уведе јединствени предмет посвећен безбедности.

⁴ Више видети на: https://www.os-volicina.si/kon_sola.php, доступно 22. 5. 2021.

Досадашње активности на том пољу могу се посматрати као својеврстан процес припреме, еволуције и уобличавања теоријских и практичних решења. Најпре, треба истаћи да је концепт безбедносне културе код нас теоријски актуелизован и афирмисан издавањем монографије *Безбедносна култура* (Стајић, Мијалковић, Станаревић, 2005). Наведена монографија је подстакла покретање пилот-пројекта Министарства просвете под називом „Учењем до безбедности“, у оквиру којег је током школске 2005/2006. године у двадесет средњих школа уведен факултативни предмет „Безбедносна култура“ (Стајић, Станаревић, 2011). Пројекат је резултирао објављивањем књиге *Безбедносна култура младих – како живети безбедно* (Стајић, Мијалковић и Станаревић, 2006), која је требало да послужи као уџбеник за ученике који слушају поменути предмет. Даљи ток активности обухватио је и програм „Школски полицајац“⁵, затим укључивање и реализацију одређених садржаја из области безбедности и одбране у наставни програм четвртог разреда средњих школа током 2019. године,⁶ као и јавно заговарање, пројекте, активности и сарадњу државних и академских институција и невладиних организација.

На крају, могу се издвојити и пројекат Београдског центра за безбедносну политику (БЦБП) и истраживача Факултета безбедности у области безбедности младих⁷, пројекат „Безбедно детињство – развој безбедносне културе младих“⁸ у реализацији Министарства унутрашњих послова и Министарства просвете, као и округли

5 Програм је уведен 2002. године, а поред примарног циља подизања нивоа безбедности у школама, на секундарном плану има за циљ подизање нивоа и квалитета безбедносне културе у школама и заједници, а на терцијарном изградњу и дефинисање комплетне безбедносне платформе за побољшање укупне безбедносне ситуације у школама и заједници (Спасић, Кекић, 2012).

6 Може се рећи да ова активност такође представља пилот-пројекат, покренут на иницијативу Министарства одбране, на основу Закона о војној радној и материјалној обавези (Министарство одбране РС, 2019), а као својеврстан вид оживљавања некадашњих безбедносних образовних садржаја (ОНО и ДСЗ).

7 Пројекат је реализован 2009. године, а циљ је било идентификовање највећих безбедносних изазова, ризика и претњи који погађају популацију младих у Србији, као и развијање безбедносне културе младих. Пројекат је укључио анкетање младих, израду *Појмовника безбедносне културе младих* и његову дистрибуцију и презентацију канцеларијама за младе и средњим школама широм Србије (БЦБП, 2009).

8 Пројекат је спроведен током 2010. године, с циљем да се унапреди ниво безбедности ученика и школа и омогући одржив модел информисања ученика о безбедносној култури. Више о овом пројекту и о другим превентивним акцијама у реализацији МУП-а, видети на: http://arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/decaipolicija.nsf/index.html?OpenFrameSet&Frame=Centar&Src=%2Fcms_lat%2Fdecaipolicija.nsf%2Fprojekat_bezbedno_detinjstvo%3FOpenPage%26AutoFramed.

столови Факултета безбедности током 2019. године посвећени имплементацији безбедносне културе у образовне програме. Уопште, приметно је да Факултет безбедности, као релевантна академска институција, има значајну улогу у промоцији безбедносне културе на општем нивоу и у контексту образовања, те се међу најновијим активностима може истаћи и зборник радова под називом *Образовање за безбедност у систему основног и средњег образовања: упоредни преглед*, који је настао као резултат анализе страних искустава у овој области, а укључује и предлоге изборних предмета за изучавање садржаја из области безбедности у Републици Србији (Станаревић, Роквић, 2021).

Извесно је да се све поступне активности одвијају на основу континуираног праћења усаглашености образовних програма са потребама друштва и променама у сфери безбедности и евалуације ефеката реализованих пројеката, укључујући и истраживања која пружају увид у стање о овој проблематици. Тако су резултати истраживања о стању националне безбедносне културе код средњошколаца у Србији, показали да млади средњошколског узраста сматрају наркоманију и корупцију за највеће претње безбедности, а субјекти који према њиховим ставовима имају најзначајнију улогу на плану превенције угрожавања јесу полиција, службе безбедности и приватно обезбеђење (Бодин и сар., 2019). Значајан сегмент безбедносне културе јесте и еколошко образовање, а тиме и проеколошко понашање. У том контексту, истраживање фактора утицаја на знање и перцепцију средњошколаца у Београду о природним катастрофама изазваним клизиштима показало је да су значајни фактори, између осталог, успех у школи, знање о природним катастрофама стечено у школи и породици, као и познавање безбедносне процедуре реаговања. Уопштено, ниво знања о природним катастрофама оцењен је као низак, те се наглашава да би добијени резултати могли послужити приликом креирања образовних програма и у циљу унапређења безбедносне културе ученика (Цветковић, 2015). С друге стране, истраживање о ставовима ученика средњих школа у Србији о увођењу безбедносне културе као наставног предмета у образовни програм показује да највећи део ученика није сигуран у погледу увођења предмета (47,8%). За његово увођење било је 26,2%, а против тога 24,7% (Цветковић, Филіповић, 2018).

Такође, треба имати у виду да школа, као један од пресудних медијума социјализације, не само што одсликава актуелне прилике социјалних, економских, еколошких, политичких, демографских и осталих токова у савременом друштву, већ готово директно утиче и на околности у којима ће данашње школске генерације бити креатори друштвене атмосфере на макронивоу (Ђурић и сар., 2012). Стога би се могло очекивати да подизање нивоа безбедносне културе ученика, кроз обогаћивање наставних садржаја у вези са безбедношћу, допринесе развоју генерација оријентисаних ка вредностима демократског и безбедносно освешћеног друштва. С обзиром да је овај процес у Србији још увек току, претпоставка је да ће даљи напори водити проналажењу најбољих решења за имплементацију јединственог предмета из области безбедности у образовне програме основног и средњег образовања, што је дугорочан и стратешки важан циљ у образовању, а уједно и пројекат од друштвеног и националног значаја.

Закључак

Сложеност и динамичност области безбедности константно постављају нове захтеве за прилагођавање доминантним претњама и ризицима, како држава и друштва тако и појединаца, и то кроз нове оквире промишљања и практиковања безбедности. Тако се безбедносна култура, као теоријски конструкт и потенцијално нов наставни предмет у образовним програмима, развија и уобличава управо под утицајем промена и процеса у сфери безбедности. О значају безбедносне културе у образовном контексту и важности безбедности младих уопште говори и тенденција укључивања све више садржаја из области безбедности у образовне системе земаља широм света. Анализа различитих пракси и искустава у одређеном броју држава показала је да, осим Пољске, у којој постоји наставни предмет „Образовање за безбедност“, Словеније са изборним предметом „Заштита у природним и другим несрећама“ и Русије са обавезним предметом „Основе безбедног живљења“, анализирани државе у својим образовним системима немају наставни предмет који целовито обухвата најзначајније теме из области безбедности, али је евидентно да се и кроз друге форме наставе ти садржаји обрађују и приближавају потребама младих. Када је реч

о Републици Србији, на основу сумирања остварених постигнућа у области безбедносног образовања, релевантних предлога академске заједнице, као и анализе страних искустава, могуће је извести закључак о потенцијалним начинима унапређења безбедносне културе младих путем формалног образовања. Најпре, позитивна искуства у вези са увођењем предмета „Безбедносна култура“ у наставу 2005. године, као и ставови појединих аутора (Ивановић, 2011; Илић, 2021), указују на важност постојања посебног предмета посвећеног темама из области безбедности, управо под називом „Безбедносна култура“. Узимајући у обзир потребе и узраст ученика, као адекватна се намеће опција да предмет „Безбедносна култура“, као изборни, буде уведен у средње школе, док би се у основним школама теме из области безбедности изучавале у оквиру постојећих наставних садржаја. Сходно искуствима из досадашњих истраживања и пројеката, као и захтевима које намеће савремена безбедносна стварност, као неке од области које би требало да се изучавају у оквиру предмета „Безбедносна култура“, могу се навести: питања вршњачког насиља, малолетничке делинквенције, девијантног понашања, питања људских права и толеранције, безбедности у саобраћају, безбедности на интернету и информатичке писмености, заштите животне средине, здравствене безбедности, итд. Наравно, док би средњошколски ниво подразумевао продубљено, интерактивно бављење овим темама, ниво основног образовања би захтевао примеренији приступ, усмерен ка стицању базичних знања и вештина из наведених области. Напоследку, претпоставља се да би подизање нивоа безбедносне културе ученика, увођењем и константним иновирањем садржаја из области безбедности у образовне програме, могло да допринесе не само унапређењу њихове објективне безбедности, већ и изградњи њихових личности, кроз развој безбедносне свести и критичког мишљења и подстицање одређених модела понашања.

Литература

1. Ajzen, I. (2014). The theory of planned behaviour is alive and well, and not ready to retire: A commentary on Sniehotta, Pesseau, and Araújo-Soares. *Health Psychology Review* (7199), 1–7.
2. Austrian Federal Ministry of Education, Science and Research.

- (2021). Teaching principles. https://www.bmbwf.gv.at/en/Topics/school/ev_sl/tp.html. Приступљено 22. маја, 2021.
3. Buluc, R., Lungu, C., Deac, I. (2018, May). Perceptions On Security Culture. Paper presented at the *7th International Conference on Redefining Community in Intercultural Context, RCIC-Nation Branding, Identity and Security*. Bucharest: Editura Acad Fortelor Aeriene Henri Coanda, pp. 149–156.
 4. Chernova, E., Bobrova, I., Movchan, I., Trofimov, E., Zerkina, N., Chusavitina, G. (2016). Teachers Training for Prevention of Pupils Deviant Behaviour in ICT. In: *Information Technologies in Science, Management, Social Sphere and Medicine* (pp. 294–297). Paris: Atlantis Press. Преузето 27. априла, 2020. ca: file:///C:/Users/OsobaX/Downloads/25856093.pdf
 5. Cieślarczyk, M., Filipek, A. (2016). Methodological foundations of the security culture study on the example of the crisis management system. *Security Culture* (3–4), 15–25.
 6. Cieślarczyk, M., Filipek, A., Świdorski, A., Wazniewska, J. (2014). *Istota kultury bezpieczeństwa i jej znaczenie dla człowieka i grup społecznych*. Преузето 21. маја, 2021. ca: <https://core.ac.uk/download/pdf/322887129.pdf>.
 7. Drabik, K. (2018). The subjective dimension of Security Education. *Security and Defence Quarterly*, 21(4), 24–37.
 8. Drapikowska, B. (2018). Students' opinions about the subject of security education in upper secondary schools. *Security and Defence Quarterly*, 21(4), 108–123.
 9. Guerra, N. G., Williams, K. R., Sadek, S. (2011). Understanding bullying and victimization during childhood and adolescence: A mixed methods study. *Child development*, 82(1), 295–310.
 10. Hentea, M., Dhillon, H. S., Dhillon, M. (2006). Towards changes in information security education. *Journal of Information Technology Education*, 5(1), 221–233.
 11. Hviid, P., Märtsin, M. (eds). (2019). *Culture in education and education in culture: Tensioned dialogues and creative constructions*. Cham: Springer.
 12. International Atomic Energy Agency (IAEA). (1992). *Safety Report, Safety Series No. 75-INSAG-7*. Vienna: IAEA. Преузето 20. маја, 2021. ca: https://www-pub.iaea.org/MTCD/publications/PDF/Pub913e_web.pdf.

13. Low, S., Van Ryzin, M. (2014). The moderating effects of school climate on bullying prevention efforts. *School psychology quarterly*, 29(3), 306–319.
14. Lytvynova, S. H., Burov, O. Y., Slobodyanyk, O. V. (2019). The technique to evaluate pupils' intellectual and personal important qualities for ICT competences. In: *Proceedings of the 15th International Conference on ICT in Education, Research and Industrial Applications. Integration, Harmonization and Knowledge Transfer* (pp. 170–177). Преузето 27. априла, 2020. са: http://ceur-ws.org/Vol-2393/paper_382.pdf.
15. National directorat—general for disaster protection. (2012). <https://katasztrofavedelem.hu/33290/katasztrofavedelmi-ismeretek-a-nemzeti-alpantantervben>. Приступљено 21. маја 2021.
16. Pieczywok, A. (2018). Security education in dangerous times. *Security and Defence Quarterly*, 21(4), 7–22.
17. Seaward, B. L. (1999). *Managing stress: Principles and strategies for health and wellbeing*. Sudbury, MA: Jones and Bartlett.
18. Stephens, D. (2007). *Culture in education and development: Principles, practice and policy*. UK: Symposium Books.
19. Vallinkoski, K. K., Koirikivi, P. M. (2020). Enhancing Finnish basic education schools' safety culture through comprehensive safety and security management. *Nordic journal of studies in educational policy*, 6(2), 103–115.
20. Williams, P. D. (2012). *Security Studies: an introduction*. London: Routledge.
21. Zadorożna, M. (2018). Types of security education in Poland. Selected examples. *Security and Defence Quarterly*, 21(4), 124–136.
22. Ziemska, M. (1977). *Family and personality*. Warsaw: Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna.
23. Београдски центар за безбедносну политику – БЦБП. (2009). *Истраживање и подизање нивоа безбедносне културе младих*. <http://www.bezbednost.org/Svi-projekti/700/Istrazivanje-i-podizanje-nivoabezbednosne.shtml> Приступљено 15. априла, 2020.
24. Бодин, М., Радојевић, К. и Кесић, Д. (2019). Стање националне безбедносне културе младих у Србији. *Социолошки преглед*, 53(2), 627–647.
25. Ђорђевић, О. (1986). *Лексикон безбедности*. Београд: Партизанска књига.

26. Ђурић, С., Поповић-Ћитић, Б. и Марковић, М. (2012). Позитивна школска клима као кључни социјално-психолошки аспект безбедности образовно-васпитних установа. У Б. Поповић-Ћитић, С. Ђурић и Ж. Кешетовић (ур.), *Безбедносни ризици у образовно-васпитним установама* (стр. 73–88). Београд: Факултет безбедности.
27. Ивановић, Ч. (2011). Безбедносном културом ка безбедној школи – истраживање. У *Међународни симпозијум Технологија информатика и образовање за друштво учења и знања* (стр. 1–12). Чачак: Технички факултет. Преузето 18. априла, 2020. са: [http://www.ftn.kg.ac.rs/konferencije/tio6/radovi/3\)%20Nastavnici%20i%20skola%20u%20informaciono-tehnoloskom%20okruzenju/PDF/316%20Cedomir%20Ivanovic.pdf](http://www.ftn.kg.ac.rs/konferencije/tio6/radovi/3)%20Nastavnici%20i%20skola%20u%20informaciono-tehnoloskom%20okruzenju/PDF/316%20Cedomir%20Ivanovic.pdf)
28. Институт развита образованя Омской области (ИРООО). (2018). Преузето 30. маја, 2021. са: http://irooo.ru/images/files/гумо/29_12_2018_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86_%D0%9E%D0%91%D0%96.pdf.
29. Катић, Љ. (2018). *Образовањем до безбедности – професионално припремање кадрова безбедности*. Београд: Факултет безбедности.
30. Катић, Љ., Бралић, Ж. и Станаревић, С. (2012). Образовне потребе и стратегије развоја студија безбедности. *Андрогошке студије*, 13(2), 143–160.
31. Кекић, Д. (2004). Култура безбедности у савременим схватањима безбедности. *Међународни проблеми*, 56(2–3), 1–22.
32. Кековић, З. (2021). Образовање за безбедност и безбедносна култура у Ребулици Немачкој и Републици Аустрији. У С. Станаревић и В. Роквић (ур.), *Образовање за безбедност у систему основног и средњег образовања* (стр. 77–97). Београд: Факултет безбедности.
33. Кешетовић, Ж. (2021). Образовање за безбедност у школским програмима у образовним системима земаља насталих распадом СФРЈ – предуниверзитетски ниво. У С. Станаревић и В. Роквић (ур.), *Образовање за безбедност у систему основног и средњег образовања* (стр. 204–220). Београд: Факултет безбедности.
34. Кешетовић, Ж. (2021). Образовање и обука за безбедност у школским програмима Мађарске – предуниверзитетски ниво. У С. Станаревић и В. Роквић (ур.), *Образовање за безбедност у*

- систему основног и средњег образовања* (стр. 60–76). Београд: Факултет безбедности.
35. Мијалковић, С. (2005). Актуелни проблеми безбедности у школи. *Безбедност*, 47(5), 800–820.
 36. Мијалковић, С. и Поповић-Манчевић, М. (2018). Теорија безбедносне културе. У С. Мијалковић и М. Поповић-Манчевић (ур.), *Увод у студије безбедности: методолошко-истраживачке и теоријске основе безбедности* (стр. 57–66). Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
 37. Милановић, З., Радовановић, Р. (2015). Информационо-безбедносна култура – императив савременог друштва. *Наука, безбедност, полиција*, 20(3), 45–65.
 38. Министарство одбране Републике Србије. (2019). Одбрана и безбедност поново у средњој школи, 26 фебруар 2019. Приступљено 21. маја 2021. <http://www.mod.gov.rs/lat/13671/odbrana-i-bezbednost-ponovo-u-srednjoj-skoli-13671>.
 39. *Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године*. (2015). „Службени гласник Републике Србије“, бр. 22/2015. Преузето 21. маја 2021. са: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2015/22/1/reg>
 40. Предлог Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године. (2021). Преузето 30. маја, 2021. са: http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/02/1-SROVRS-2030_MASTER_0402_V1.pdf.
 41. Правилник о плану и програму наставе и учења за гимназије. (2020). „Службени гласник РС – Просветни гласник“, бр. 4/2020. <https://zuov.gov.rs/wp-content/uploads/2020/08/pravilnik-gimnazija.pdf>. Приступљено 30. маја, 2021.
 42. Радојевић, К. (2021). Образовни и васпитни садржаји који се баве темом безбедности у Руској Федерацији. У С. Станаревић и В. Роквић (ур.), *Образовање за безбедност у систему основног и средњег образовања* (стр. 98–110). Београд: Факултет безбедности.
 43. Спасић, Д., Кекић, Д. (2012). Безбедност у школама и ангажовање школских полицајаца. У Б. Кордић, А. Ковачевић и Б. Бановић (ур.), *Реаговање на безбедносне ризике у образовно-васпитним установама* (стр. 181–196). Београд: Факултет безбедности.

44. Стајић, Љ. (2011). *Основи система безбедности*. Нови Сад: Правни факултет.
45. Стајић, Љ., Станаревић, С. (2011). Модели остваривања безбедности у школама у Републици Србији. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2011(1), 127–140.
46. Стајић, Љ., Станаревић, С. (2012). Одговор цивилног друштва на безбедносне ризике у школи. У Б. Кордић, А. Ковачевић и Б. Бановић (ур.), *Реаговање на безбедносне ризике у образовно-васпитним установама* (стр. 153–166). Београд: Факултет безбедности.
47. Стајић, Љ., Мијалковић, С. и Станаревић, С. (2005). *Безбедносна култура*. Београд: Драганић.
48. Стајић, Љ. Мијалковић, С. и Станаревић, С. (2006). *Безбедносна култура младих – како живети безбедно*. Београд: Драганић.
49. Станаревић, С. (2012). *Концепт безбедносне културе и претпоставке његовог развоја*. Докторска дисертација. Београд: Факултет безбедности.
50. Станаревић, С. (2017). Механизми или начини развијања и унапређења безбедносне културе. *Зборника радова Правног факултета у Новом саду*, 2017(2), 369–385.
51. Станаревић, С., Роквић, В. (ур.) (2021). *Образовање за безбедност у систему основног и средњег образовања*. Београд: Факултет безбедности.
52. *Стратегија националне безбедности Републике Србије* (2019). „Службени гласник Републике Србије“, бр. 94/19. <https://www.pravno-informacionisistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/strategija/2019/94/2>. Приступљено 30. маја, 2021.
53. Тадић, М. (2016). *Смернице за укључивање безбедности у локалне акционе планове за младе*. Београд: Кровна организација младих Србије. Преузето 26. априла, 2020. са: <http://media.crips.org.rs/2016/04/Smernice-za-uklju%C4%8Divanje-bezbednosti-u-LAPZM.pdf>
54. Управа Републике Словеније за цивилну заштиту и помоћ у катастрофама. (2009). *Изборни предмет Заштита од природних и других несрећа*. Преузето 21. маја 2021. са: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni/Varstvo_pred_naravnimi_nesrecami.pdf

55. Цветковић, М. В. (2015). Фактора утицаја на знање и перцепцију ученика средњих школа у Београду о природним катастрофама изазваним клизиштима. *Безбедност*, 57 (1), 32–50.
56. Цветковић, В., Филиповић, М. (2018). Испитивање ставова ученика о увођењу наставног предмета безбедносна култура у средњим школама. *Култура полиса*, 15(35), 277–286.

The Contribution of the Teaching Contents of Primary and Secondary Education to the Development of the Security Culture of Young People

Abstract: *The paper considers teaching contents in comparative systems of primary and secondary education, which are important for the development of security culture of young people and based on the expanded security agenda and new educational needs in that context. Methodologically, the paper is based on a review of the existing literature and the analysis of certain strategic documents in the field of education and security. Special focus was placed on the practice in the Republic of Serbia and previous activities in this field. The initial aim was to gain insight into certain foreign experiences and experiences of the Republic of Serbia, regarding the representation of security contents in primary and secondary education, and - on the basis of this - to try to consider the development of security culture in the educational context. It was found that among the analyzed countries Poland, Slovenia and Russia have a special subject dedicated to security topics within their education systems and it is noticeable that there is such an effort in other countries, but for now, security contents are mostly implemented in the existing subjects. Regarding the Republic of Serbia, it is concluded, that the potential introduction of a special subject dedicated to security topics in secondary schools and the enrichment of existing subjects with the security content in primary schools, may result in the improvement of general security of the youth.*

Keywords: *security culture, education system, security education, educational needs, prevention*